

RÖNESANS AVRUPA'SINDA SOSYAL DÜŞÜNCE

Ümit MERİÇ*

İtalya'nın nüfusça kalabalık ve zengin şehirlerinde doğan Rönesans oradan Avrupanın birçok ülkelerine sıçramış, banka ve endüstri temeline dayanan ve Ortaçağ devletine hiç benzemeyen yeni tip bir devletin doğmasına yol açmıştır. Avrupa merkezli krallıklar bu devirden sonra ortaya çıkmaya başlamış, ayrıca okyanus ötesi seyahatlerle tanınan ülkelerin sayısı artmıştır.

Rönesanın en önemli olaylarından biri de devrin düşünürlerinin antikiteye ilgi duymaları, ilmi ve felsefi düşüncenin Ortaçağdan koparak ilkçağ fikir adamlarına yönelmesidir. Ortaçağda Avrupa kıtasında halk ile seçkinler aynı inançlara, aynı ideallere sahiptiler. Rönesanstan itibaren bu iki sınıf arasında bir kopuş başlamıştır. Rönesanstaki düşünce akımlarını, Antikitede ki iki ana eğilime bağlayabiliriz.

1. Rönesansta Antikitedeki Eflatuncu idealist görüşün devamı olan ideal site tasvirleri çok gelişmiş ve bu akım günümüze kadar bazen kurulu düzenin eleştirisi, bazen yeni ve daha güzel bir düzenin tavsiyesi şeklinde sürüp gelmiştir. T. Morus'un "ÜTOPYA" sı ile Campanella'nın "GÜNEŞ BELDESİ" bütünün örnekleridir.
2. Rönesans Avrupasında Antikitedeki realist görüşün, Aristo'cu amprizmin devamına örnek olarak da özellikle Machiavelli'nin "HÜKÜMDAR"ı ve Bodin'in "DEVLET"i gösterilebilir.

Reform sırasında da siyasi iktidar, siyasi iktidarın yasallığı, toplum içindeki hiyerarşi ve geçirdiği değişiklikler gibi pek çok sosyolojik kavram ileri sürülerek tartışılmıştır. Sonradan Weber ve Sombart'ın ısrarla işaret ettikleri gibi protestanlık ve kalvenizmin gelişmesiyle, kapitalizm dev adımlar atarak ilerlemeğe başlamıştır. Protestanlıkta faiz meşrudur. Tanrı ile kişi vicdanı arasında kilise yoktur. Bu sebeple Fransa gibi katolik bir ülkede 1789 devrimine kadar üç sınıf (aristokrasi, rahipler ve

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Emekli Öğretim Üyesi

halk) varken, Almanya gibi protestan bir ülkede iki sınıf (asiller ve halk) vardı. Katoliklikte birey cemaatin içinde erimişken, protestanlık bireyciliği geliştirmiştir.

Ütopyaclar

“Altın ve gümüş bu memlekette, tabiatın onlara verdiği değeri taşırlar sadece. Bu iki maden, demirden çok daha aşağı görülmele beraber insan için su ve ateş kadar yararlı sayılır. Az bulunmalarından ötürü değerli sayılmaları insanoğlunun çılgınlığına verilmeli. Tabiat, o eşsiz ana, altın ve gümüşü yararsız, boş nesnelere olarak çok derinlere gömmüş; oysa, havayı, suyu, toprağı, iyi ve gerçekten yararlı olan her şeyi gözler önüne sermiştir.”

Thomas More, UTOPIA***

(Zikreden “Kayıp Kent Üçlemesi” yazarı Özen Yula’ya metalaşan ya da metalleşen Türkiye’ye bu unutulmuş gerçeğı hatırlattığı için teşekkürler...)

Rönesans ütopyacların çiçeklendiğı bir devirdir. Yepyeni bir dünya, Amerika keşfedilmiş, yepyeni insan ve toplum tipleriyle karşılaşmış, yeni ekonomi şekilleri, yeni mezhepler doğmaya başlamıştır. Teknik ve lüks ilerlemiş, ferdiyetçilik alıp yürümüş, Avrupada belli bir anarşi atmosferi hüküm sürmeye başlamıştır. Bütün şartlar ütopyacların gelişmesine elverişlidir. Nitekim 1516’da Thomas Morus’un *Ütopya*’sı çıkar. Ancak ütopyacların arkası kesilmemiş ve bu düşünce türü zamanımıza kadar devam etmiştir.

Ütopya kelimesi insanlığa Thomas Morus’un armağanıdır. Morus’ün Ütopyası, kral Utope’nin yönetimindeki hayali bir adadır. “U-topie : olmayan yer” veya “eu+topie : iyi yer” anlamındadır. Sonraları bu kelime farklı biçimler

*** Zikreden, “Kayıp Kent Üçlemesi” yazarı Özen Yula’ya metalaşan ya da metalleşen Türkiye’ye bu unutulmuş gerçeğı hatırlattığı için teşekkürle ...

kazanmıştır. W. Morris'in "*Hiçbir Yerden Hikayeler*"inde¹, Samuel Butler'in *Erewhon*'da (Nowhere)(2)², çocuk hikayesi Peter Pan' in *Neverland*'inde olduğu gibi.

Ütopya, zamanımızın ve mekanımızın, tarihin ve coğrafyanın dışındaki hayali bir dünyanın tasviridir. Gerçek dünyadaki ilkelerden farklı ilkeler üzerine kurulmuş bir dünyadır.

Romandan farkı, romancı kişi ve maceralarını bu dünya içine yerleştirir. Fantazi ve hayal yapsa da bu dünyanın çerçevesine saygılıdır. İlmî romanı ise bazen ütopyaadan ayırmak zordur. Ama ilmî roman da bu dünyanın çerçevesi içinde kalarak gerçekleşmesi mümkün olan bir tema üzerinde gelişir. İlmî romanın örneği, *Jules Verne*'nin "Dünyadan Aya" adlı kitabıdır.

Ütopyanın amacı pozitif hatta pozitivisttir. Ütopya ilmidir ve tekniktir. Ütopya bir oyundur, ama ciddi bir oyundur.

En yeni ütopyalar (Renan, Shaw, Stapledon) eski mitosların ana temalarını ve arzularını benimserler : ölümsüzlük, güçlülük gibi. Sık sık çağdaş ilmin eski mitolojilerin ve ütopyaların rüyalarını realize ettiği ileri sürülür: Uçaklar, insanoğluna İcarya'nın kanatlarından daha büyük kanatlar kazandırmıştır. Atom enerjisinin keşfi, Promete'nin ateşi çalışına bedeldir. Yıldızlar arasında yapılan seyahatler XX. Yüzyılın gerçeklerinden biridir.

Ütopyalar kendi aralarında üçe ayrılabilirler :

- a) Mutluluk Beldesi olan ütopyalar vardır. Bunlar insan gönlünün arzu ettiği hayali beldelerdir. Ütopya dünyası bizim dünyamıza oranla, mükemmeliyete daha yakındır. Mumford'un kaçış ütopyaları dediği bu ütopyalar kurucu ütopyalardan farklıdır. Morris' in "*Hiçbir Yerden Hikayeler*" i.

¹ William Morris : İngiliz şair, ressam ve yazarı (1834- 1896) . Demokratik Sosyalist Parti üyesi.Görüşlerini John Ball'ın rüyasında ve News From Nowhere' de (1891) anlattı.

² Samuel Butler : (1835-1905) İngiliz yazarı. Cambridge'de okudu.Daha sonra Yeni Zelanda'ya giderek koyun yetiştirdi.Meraklı bir zekası ve çok geniş bir kültürü vardı.Tarihten müziğe kadar çok çeşitli konulara el attı. "Odise 'nin Yazarı" adlı bir eserde, destanın bir kadının eseri olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Viktorya İngiltere'sinin adetlerini, peşin hükümlerini eleştirdi.Swift 'den sonra İngiltere'yi en acı eleştiren eseri "Erewhon" u yazdı.

- b) Tenkitçi ütopyalar vardır.Ütopyacı gerçek dünyadaki ahmaklıklardan, realitenin keyfiliklerinden sinirlenmiştir. İnsanları itham eder: Eflatun Atinalıları, Morus'un XVI. yüzyıl İngilizlerini, Fénelon'un XIV. Louis'yi, Morris'in XIX. yüzyılın çirkinliklerini, Wells XX. yüzyılın düzensizliklerini eleştirirler.
- c) En dikkate layık olanlar ise, kurucu bir amacı olan ütopyalardır. Bunula beraber birçok ütopyacılar, hayal beldelerinin gerçekleşeceğinden pek ümitli değildirler. Th. Morus' un ütopyası şöyle bir cümle ile biter :
"Ütopyanın kurulmasını ümit etmekten çok, temenni ediyorum."

ÜTOPYA TARZI

Ütopya tarzi, niteliği gereği bir teori ve bir spekülasyondur. Ama doğrudan doğruya teorinin yaptığı gibi "olan"ın bilgisini aramaz, gerçeğe bitişik olasılar üzerinde durur. Ütopya, olasılar üzerinde oyunlar oynamaktan hoşlanır. Ütopya, reeli önce anlamaya yarar. Bir olayı anlamak onun üzerine çıkmak, onu değişmez kabul etmemek demektir. Birşeyi tam olarak anlamamız, ancak onu çeviren olasılar ailesini tanımamızla gerçekleşir.

Bilgin, varsayımı ve zihni deneyi hakikate ulaşmak için bir araç olarak kullanır. Varsayım kurulur, ama hemen gerçekleşmek şartıyla. İlimde gerçekleştirilmeden sonra yanlışlığı ortaya çıkan bir varsayım, derhal terkedilir. Ütopyacı düşünmede ise, yanlış bir varsayım üzerinde çalışmaya devam edilebilir. Ütopyacı ile sosyolog arasındaki fark da budur. Çünkü ütopyacının aradığı şey, hakikatin aranması değil, hakikat üzerinde olan bilincin sınırlarının genişletilmesidir.

Aslında, her zeka entellektüel seviyesini, yaratabildiği ütopya oyununun genişliği ile ispat edebilir. Ütopyacı bir düşünceye sahip olmak daha ileri bir yaratıcılık derecesine yükselebilmek demektir.

Cournot'ya inanmak gerekirse, teorik zekanın özü, birşeyin aslını, ayrıntıdan ayırabilmektir. Ütopyacı düşünce, rasyonel düşüncenin en güçlü yardımcısı olmalıdır.

Aristo'ya göre, ilim hayret ile başlar. Ütopya ise ilmin başlangıcıdır. Ciddi çalışmanın zorluğunu kolaylaştıran bir çeşit oyundur. Her yaratıcının zekasında bir ütopya anı vardır. İnsanlar alıştıkları bir durumu irrasyonel de olsa, doğal bulurlar. Ütopya bir başka irrasyonel bulurak gerçek hayattaki irrasyoneli farketmemizi, onun bilincine varmamızı sağlar. "Keyfiden kurtulmanın çaresi, bir başka keyfi bulmaktır."

Felsefede en büyük ilerlemelerin olduğu devirler, ütopyaların ve ilmi sıçramaların olduğu dönemlerdir.

Ütopyaların gelişmesi ile sosyolojik düşüncenin gelişmesi hep bir arada olmuştur. Eski Yunanlılarda, Rönesans'da, sonra da XVIII. yüzyılda. Bu devirlerde sosyal olaylar, o olayları yaşayanların gözü önünde alışılan çerçevelerini aşmışlardır. Ütopyalar, sosyal olayların parçalanmasına zihnen yardım ederek, devrimleri hazırlamışlardır.

Demek yıkıcı ütopyalarla, kurucu ütopyalar arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Ütopya, mümkünler alanını göstererek, varolan adetlerin keyfilğini ortaya koyar. Düz çizgiden yapılan her sapış bir buluştur ve aynı zamanda düz çizginin ahmaklığının bir eleştirisidir.

“Mermerin içinde hapsolmuş olan meleği gördüm ve onu kurtarana kadar taşı yonttum”

Michel-Ange

Mümkünleri araştıran doğuş halindeki ilmin yardımcısıdır ütopya. Ama ilim doğduktan ve sistematik hale geldikten sonra, ütopya gelişmek için pek uygun zemin bulamaz olur. Ütopya “mümkün mümkünler” üzerine emeklemektedir. Henüz tam bir sistematik berraklığa kavuşmamış olan zekadır.

Ne var ki bizler henüz, ilmin ve bilginin her türlü ütopyayı gereksiz kılacağı kadar gelişmiş olduğu bir çağda değiliz. Tersine, ütopyalara çok ihtiyacımız var.

Her ütopyada biraz da oyun olduğu muhakkaktır. Ütopyacı, yarattıklarına yarı yarıya inanır. Tıpkı, yalnız oynasa da , kumarın kurallarına riayet etmesi gereken bir oyuncu gibidir o. İşte bu oyunun kurallarına riayet, ütopyacıyı sanatkardan çok alime yaklaştırır.

Sanatkarla ütopyacı çok farklıdır birbirinden. Sanatçı, dünyayı başka türlü görür, yeni bir dünya, başka bir dünya inşa etmez. Ütopyada kurulu dünya sökülür, herşey çırılçıplak ortaya dökülür. Sanatkar ise, mizacı itibariyle karşıdır buna.

Proudhon' un bir *Uchronie*³ yazarı olan Renouvier için dediği gibi, o “Hakikatin çıplak olmasını ister, fakat iskelet halinde olmasını istemez.”

Ütopyacının psikolojisi, ilk büyük ütopya yaratıcısı olan Eflatun'dan itibaren sarıh olarak ortaya çıkar: Eflatun bir teorisyendir ama politik bir rol sahibi olmak hiç çıkmaz aklından. Geleneklere, lafebeliklerine dayanan bir politika değil de, gerçek bilgiye dayanan bir üst-politika peşindedir. Morus'da Campanella'da, Harrington'da, Fenelon'da, Fourier'de, Cabet'de, Wells'de hep aynı psikoloji ortaya çıkar.

Hemen hemen bütün ütopya, sosyal ve politik ütopyalardır. Çünkü politika ve sosyal organizasyon, insanın hürriyetini ve gücünü kullanabileceği alanlardır. İnsan kendi tarihinin ve kendi sosyal hayatının yaratıcısıdır. Onun için güç sahibi olma rüyası, bilhassa politikada ve sosyal teşkilatlanmada ortaya çıkar.

Ütopyacı ile politikacı birbirinin tam tersi. Politikacı ideal toplumlar ve dünyalar tasarlayarak değil daha doğrudan, daha dolaysız vasıtalarla ikna etmesini bilir karşısındakini. Ütopyacı daima bir parça pedagoğdur. Biraz tembel bir pedagoğdur: İnsanlara, isterlerse neleri yapmaya kadir olduklarını gösterir. Ama bir politikacının, pedagoğlukla hiçbir ilgisi yoktur. O insanları, oldukları gibi alır, ve onları sadece kendi amaçlarına göre deforme ederek eğitir.

(Baudelaire, gerçek sadece rüyalardadır, diyordu.)

Sosyal Ütopyaların Ortak Özellikleri

Birçok ütopyayı arka arkaya okuyunca, insan muhayilesinin monotonluğu çıkar karşımıza. Hemen hemen bütün ütopyalarda rastladığımız ortaklaşa özellikleri şu şekilde sıralamak mümkün olabilir:

1. Simetri: Ütopyaların büyük çoğunluğu simetriktir. Bir Fransız veya İngiliz bahçesi gibi intizamla düzenlenmiştir. Adeta manyaklık derecesine varan bir simetri; sınıflar, kurumlar, meslekler, herşey bir düzene uyar, Atlantide'in baş şehri simetriktir. Bütün evlerin birbirine benzediği, hepsi aynı biçim üçer katlı evlerin bulunduğu Morus'un Ütopyası da simetriktir, her biri yedi planetin (gezegenin)

³ UCHRONIE de “U + ,chronie” yani “ Hiçbir zaman olmamış olan” anlamındadır. (Ukronya)

ismini taşıyan, bir merkez etrafında toplanmış yedi dairesel mahalleleri ile Campanella'nın güneş beldesi de simetriktir. Cabet'in İcarya'sında her sokakta onaltı ev vardır, hepsinin eşyası aynıdır. Yeni bir koltuk biçimi için önce parlamentonun iznini almak lazımdır. Kurulan ütopyaların büyük çoğunluğu şehir ütopyalarıdır. Çünkü şehir insanın hüküm sürdüğü yerdir. Denilebilir ki, bütün ütopyalar, psikolojik ve sosyal problemleri birer mimari, birer şehircilik meselesi olarak ele alırlar. Simetrinin zaferi, ütopyaların organik olmayan, canlı olmayan özelliğinden ileri gelir. Ütopya canlı bir hücreden çok, muntazam bir kristal gibidir.

2. Eğitime Olan İnanç: Ütopyalarda düzenliliğe verilen önem, eğitimin gücüne olan imanla birleşir. Ütopyalarda eğitim, bir nevi fetiş haline gelmiştir. Eğitimin süresi ve eğitime verilen önem çok artmıştır. Ütopyacılar boyuna ütopyalarında cezalar ve mükafatlar tertiplerler. Arzuları yepyeni bir kuşak üzerinde çalışmaktadır. Eflatun'da "eski nesiller", "tarlalara" gönderilmişlerdir. Majistralar ve savaşçıların eğitimi esastır.

3. Tabiata Olan Düşmanlık: XVIII. asır ütopyalarından çoğu, tabiata, "iyi yabani"liğe dönmeyi istiyorlardı. Ama bu bizi yanıltmasın. Ütopya karşı-tabiatçıdır (anti-naturiste). Simetriye, bir-örnekliliğe verdiği önem, bunu gösterir. Ütopyacı, tabiatın yerine rasyonel bir yapayı geçirmeye çalışır.

4. Güdümlülük: Sosyal ütopyalar toplumu kendi akışına bırakmaz ve liberalizmi bir nevi anarşi kabul ederler. Ütopyalarda birey üzerindeki "sosyal kontrol" çok büyüktür. Sosyalizm de ütopyacı biçimlerle başlamıştır ve sosyalizm de güdümlülüğü (dirijizmi) gerektirir. Bunun için kendisinden önceki sosyalistleri, ütopyacılıkla itham eden Marx haksız değildir. Ütopyacı sosyalizm, O anda mevcut güçleri belirleyip, onların evrimlerini önceden-görmek yerine, gelecekte kurulacak olan bir toplumun planını çizer. Ütopyanın sosyalizmle birçok ortak yönü vardır: Bir-örneklilik merakı, rasyonalizm, dirijizm gibi. Ütopyacıların çoğu olayları tabii dengelerine, kendi dinamizmlerine bırakırlarsa görevlerini yerine getiremediklerine inanırlar. Eflatun cinsel münasebetleri düzenler, Morus ile Campanella insanları bir örnek giydirebilirler. vs.

5. Kollektivizm: Güdümlülük, çok defa kollektivizme götürür. Bu kollektivizm bazen aileye kadar uzanır. Morus'de genel mağazalar vardır. Aile babası, ürettiği malları oraya götürür, ihtiyacı olan şeyleri alır döner. Paraya gerek yoktur.

6. Herşeyin Tersine Çevrilmesi: Realitede karşılaşılan eksiklikler, herşey tersine çevrilirse işlerin daha iyi gideceği inancını doğurur ütopyacılar. Kadınlar, erkeklere kur yapar, altın küçümsenen madendir, çocuklar babalarını döverler. (Restif de la Bretonne, Patagonya'yı tasvir ederken böyle yapar. Baş şehir "Sirap" tır : Paris'in tersi.)

7. Yalnızlık: Ütopyaların büyük çoğunluğunun bir adada kurulduğunu görüyoruz. Bunun iki sebebi var; bu narin şaheseri, dış ve bozucu etkilerden korumak. Sonra ütopyanın minyatür halinde ama herşeyi tamam bir dünya şeklinde tasarlanması. Ütopyalar, planetler gibi kapalı bir dünyada inşa edilirler.

Prensip olarak ütopya, ideolojiden farklı olarak, yazıldığı çağdan, yazarının sınıf menfaatlerinden ve milli peşin hükümlerinden koparılabilir. Ütopya, ideolojiden daha az iki yüzlü, daha samimidir.

"*İdeoloji ve Ütopya*" yazarı Mannheim'e göre, ideoloji de, ütopya da birer mittir. İdeoloji hali hazır durumu, iktidardaki sınıfı metheden doğal bulan bir mittir, ütopya mevcut durumu değiştirmek isteyen bir mit. Mannheim'in bu hükmü bize biraz haksız geliyor. Çünkü ütopya hemen daima bir hatadır, ama nadiren bir yalan olabilir.

Ütopyalar taklit edilecek modeller sunar bize. Hiç değişmeyecek olan (ne varietur) bir biçim belirlediklerini ileri sürerler. Ütopyacılar göre reel dünyadaki aksaklıkların tek sebebi vardır: İdeal modele uygun olan tek çözüm yolunu bulmamış olmaları. Oysa küp oyununda olduğu gibi bir çözüm yolu, bir tek çözüm yolu vardır. Bu çözüm yolu bulundu mu, bütün çatışmalar, bütün güçlükler ortadan kalkacaktır. Toplum hayatı şimdiye kadar kimsenin yerli yerine oturtamadığı bir küp oyununa benzer. Doğru çözüm yolunu ütopyacı getirmektedir. Artık herşey kendiliğinden düzelecektir. İşte bu yüzden ütopyacılar, mevcut bozuk düzenden ideal düzene geçmek yolları üzerinde hiç durmamışlardır. Onların sundukları planlar birer eylem planı değil, birer mimari planıdır. Doğru yolu işaret ettikleri anda, herşey

kendiliğinden düzelecektir. İdeal düzene geçişin teknik ve tarihi sorunları onları ilgilendirmez.

Oysa bütün insanlık için geçerli olan, bütün toplumlar için teklif edilebilecek olan bir "susam-kurumlar" bütünü yoktur. Ütopyalar, tarihin akışını kesen, tarihin dışına sıçrayan ve hiç değişmeyecek olan bir mükemmellik durumunu tasarlayan planlardır. Hegel'de tarihin dialektik akışının Prusya devleti ile ; Marx'da proleter devriminden sonra kurulan komünist devletle bitmesi, şüphesiz ütopyacı varsayımlardan arta kalmıştır.

Ütopyacıların büyük hatası, mükemmel kurumların getirilmesi ile insanlığın bütün problemlerinin halledileceğini zannetmeleridir. Oysa mesele kurumları insanlara uydurmaktır, insanları kurumlara değil. Ütopyacılar yalnız sebeple sonuç değil, vasıta ile amaçları da birbirine karıştırmışlardır.

Sosyal ütopyalar hemen her zaman acele çiziştirilmiş, narin sentezlerdir. Ama onlarda dikkate değer ve faydalı olabilecek olan bir analiz gayreti de vardır.

Sosyal ütopyaların toplumda ve çağdaşlarının sosyal şuru üzerinde her zaman bahtiyar bir rol oynadığı söylenemez. Ama hiç değilse, sosyoloji ve sosyolojik şuur üzerinde bir etkileri olmuştur. Eflatun'dan hemen önce gelen ilk ütopyacılar (Phaleas, Hippodamos, Aristofanes) ilk sosyologlardı. O çağdan itibaren ütopya ile sosyoloji birbirine sınımsız bağlı olarak gelişmiştir. Ütopya, paradokslarıyla, korkak dedüksiyonlarıyla, sosyolojinin daha ciddi olan çalışmasını hazırlamıştır. Tıpkı Descartes fiziğinin, modern fiziği hazırlaması gibi.

Sosyoloji ilminin ütopyaya borçlu olduğu bütün kavramları sıralamak imkansızdır. Sadece bir kaç örnek verelim :

Ütopyacılar, henüz etnologlar keşiflerini yapmadan önce, bilinen evlilik şekillerinden başka evlilik şekillerini tasarlamışlardır. Morus'un ve Campanella'nın ütopyaları, bir tabiat dini fikrinin doğmasına yol açmıştır: Hristiyan olmadığı halde, erdemli olan bir takım kavimler tasarlanmıştır. Ütopyacılar, üretim ve tüketimin devlet tarafından teşkilatlandırılması, feminizm, öjenizm, sosyal sınıflar gibi konulara ilk defa temas etmişlerdir. Tıpkı, matematikçinin fizikçi için yaptığı gibi ütopyacı da, sosyolog için boş şemalar hazırlamış, sosyolog da gerçek sosyal hayatı inceleyerek bu şemaları doldurmuştur.

1478-1535 Rönesans'tan Günümüz Ütopyalar

Morus'un Ütopyası:

Latince kaleme alınmıştır. Geniş ölçüde ilhamını Eflatun'un Kanunlar'ından ve Devlet'inden alır. Morus, ilk bölümde ütopyanın tasvirine başlamadan önce, çağının Avrupa'sında, özellikle kendi ülkesi olan İngiltere'deki dertleri çözümler: dilencilik, serserilik, hırsızlık, harpler, tarlaları otlak haline getirilen köylülerin sefaleti, bir azınlığın sefahati, yükselen fiyatlar, zalim toprak hukukundan doğan eşitsizlikler, maceraperest bir dış politika..

İkinci kısımda okuyucu, ütopyadaki kurumların bütün bu kötülöklere çareler getirdiğini görür: eşitsizlik, kolektif mülkiyet yolu ile yok edilir, hırsızlıktan dolayı verilen idam cezası hafifletilir, asiller yoktur. Bütün ekonomik ve kolektif hayat devlet tarafından düzenlenmektedir. Günde altı saat çalışma yeterlidir, çünkü herkes çalışmakta, ihtiyaç maddeleri üretilmektedir, lükse yer yoktur. Üretilen mallar, ihtiyacı karşılayacak düzeye vardı mı, devlet üretimi durdurmaktadır. Çünkü amaç, herkese zekasını rahatça işleyebilecek kadar boş vaktin bırakılmasıdır. Para yoktur, kıymetli madenler küçümsemektedir. Zengin şehirler, az gelişmiş şehirlere karşılıksız yardımda bulunmaktadır. Yemekler birarada yenmektedir.

Morus'un demografik dirijizmi de hayli fantezisttir. Kalabalık bir aile, çocuk fazlasını bir başka şehre, yollamaktadır. Koloniler arasında ve kolonilerle metropol arasında da durum aynıdır.

Majistralar çeşitli derecelerde yapılan seçimlerle iş başına gelmektedirler. Senatoyu yöneten bir prens seçilmektedir. Ütopyacılar harpten nefret ederler. Tabii bir dine inanmaktadırlar; hümanist bir Hristiyanlık.

Baudin "İnkalar ve Peru" adlı eserinde, İnkaların sosyalist imparatorluğu ile Morus'un ütopyası arasındaki şaşırtıcı benzerliklere dikkati çekmiştir. Peru'nun keşfi 1531'de olduğuna göre, Morus'un ilhamını bu ülkedeki sistemden almasına imkan yoktur. Bu durum dirijist sosyalizmin iç tutarlılığı ile açıklanabilir.

Telem Manastırı (1534)

Rabelais'ın eseri de bir ütopya sayılabilir. Telem Manastırındaki gerçek manastırların tersine hiçbir duvar yoktur. Saat kullanılmaz, çünkü bu dünya dininde herşey saate göre ayarlanmıştır, saate bölünmüştür. Manastıra sadece aynı çatı altında

toplanan güzel kadınlar ve erkekler kabul olunmaktadır. “İffet, zühd, takva ve itaat” yerine “evlilik, zenginlik ve hürriyet” parolası geçerlidir. Manastırda yaşayanlar sıkı kanunlara değil, keyiflerine bağlı olarak yaşamaktadırlar.

Campenalla (1568-1639)'nın Güneş Ülkesi:

Bir dominiken rahibidir. Bir komploya adı karıştığı için zindanlara düşmüş ve 27 senesini hapiste geçirmiştir. Eserde Morus'ün etkisi açıktır ama içerik olarak Eflatun'a yakındır. Onun görüşlerini bir manastıra uygular Campanella. Hikaye Güneş Beldesinden dönen Cenovalı bir kaptan tarafından anlatılmaktadır. Güneş beldesi, geniş bir ovaya hakim bir yerde bir tepenin üzerine kurulmuştur. Halka şeklinde genişleyen yedi mahalle vardır. Bu mahalleler birbirini orta yerde kesen dört yolla bağlanmaktadır. Sitenin duvarları ilimleri mükemmel şekilde anlatan resimlerle süslüdür. Matematik, botanik, zooloji, tarih hep bu duvardan öğrenilmektedir. Çocuklar oynarken öğrenmelidirler, bütün ilimleri.

Yönetimi ellerinde bulunduran majistralar hem dünyevi hem ruhani gücü şahıslarında toplamaktadırlar. En yüksek majistra bilge Metaphysicus veya Sol'dur. Üç yardımcısı vardır: Pon, Sin, Mor (kuvvet, bilgi ve sevgi). Biri ordu ile, öteki sanatlar ve ilimlerle, üçüncüsü ruhlara ve bedenlerle meşgul olmaktadır. Sitede bildiğimiz manada aile yoktur. Majistralar, astrolojik, hijyenik ve öjenist kanunlara göre birleşmeleri düzenlemektedirler. Çocukları devlet büyütmektedir. Çocuklar on yaşına kadar eğitim görmekte, ondan sonra çalışmaya başlamaktadırlar. İktisadi rejim : komünisttir. Üreticiler, mallarını devlet mağazalarına getirmektedirler. Umumun sevgisi, egoist menfaatin yerine geçmiştir. Campanella'ya göre iktisadi komünizm, aile komünizmi sayesinde kurulabilmektedir. “İnsanda gururu ve dolayısıyla zenginliklere ve şereflere ulaşmak hırsını yaratan, kadına ve çocuklara sahip olmasıdır. Çalışma günü altı saatten dört saate inmektedir. Halk meclisi dört büyükleri değil de, majistraları seçmektedir. Çünkü dört büyükler, kendilerinden üstün olan birini tanırlarsa istifa edecek kadar akıllı insanlardır zaten.

XVII. asır bir ütopya asrı değil. Akıl, disiplin, dini ve siyasi otorite, sosyal birlik hakim bu yüzyılda. Ama yine de ütopya yazarları yaşamıştır :

Francis Bacon'ın Yeni Atlantis (1620)'i:

Bacon'un ütopyasında bütün ailevi, sosyal, politik ve dini müesseselerin üzerinde bir " Bilginler Akademisi" yer almaktadır.

Bacon'un hayal ettiği şeyler Yeni Atlantis'te hayal ettiği şeyler, yeni çağlarda gerçekleşmiştir: Saf uygulamalı ilmin büyük gelişmeleri, ilim akademilerinin kurulması, kollektif bir çalışmayı mümkün kılan yayınlar gibi.

Cyrano de Bergerac'ın "Güneş Devletine Seyahatler" (1643)

Cyrano, bir füze yardımı ile aya gider. Bir dünya cenneti bulur orada. İnsanlar iki ayrı dil kullanmaktadırlar. Büyükler ve asiller müzik seslerinden meydana gelmiş bir dile sahiptirler. Bir mahkemeyi izlerken, bir konser izlemiş gibi olmaktadır insan. Yemeklerin kokusu ile beslenmektedir. Dünyadan bahsetmek yasaktır. "Orası aydır ve ayda düşünen insanlar olamaz." Gençler ihtiyarlardan daha çok saygı görmektedir. Çünkü onlar, hayal kurmada, düşünmede ve yapmada ihtiyarlardan daha güçlüdürler. Evler tekerlekli ve yelkenlidir; yer değiştirmektedirler. Konuşan kitaplar vardır, bunlar okunmamakta, dinlenmektedirler.

Cyrano, ütopyanın alanını sosyal ütopyalardan çıkararak, genişletmiştir.

Harrington'un Oceana'sı (1656):

Hayali taraflarına rağmen Oceana gayet ciddi bir sosyolojik ve politik çalışmadır. Harrington, yaşadığı asrın İngiltere'sindeki problemlere eğilir. Oceana İngiltere'dir. Emporium, Londra'dır. Ütopyayı gerçekleştirecek olan Cromwell, Megalator adını taşır. Üstün yetenekleri sayesinde halk tarafından seçilmiş bir senato vardır. Bu senato kanunları hazırlar. Bir de halk meclisi bulunur. Kanunları hazırlayanlar onların kabulünde oy kullanmazlar. Oceana'da monarşi, aristokrasi ve demokrasi arasında dengeli bir sistem kurulmuştur. Ama demokrasi hepsinin temelinde yer alır. Bir din meclisi kimsenin, kimsenin özgürlüğüne karışmamasını temin etmekle görevlendirilmiştir. Servetin, vatandaşlar arasında eşit olarak taksimi, siyasi eşitliğin zorunlu şartıdır. Çünkü ekonomik zenginliğin dağılımındaki her değişiklik siyasi yapıyı da değiştirir. Marx'ın ve tarihi maddeciliğin öncüsü değilse de, tarihte ekonomik faktörlerin büyük önemini tanıyan düşünürlerden biridir, Harrington.

XVIII. Asır: Yeni Bir Ütopyalar Çağı

Swift'in (1667-1745) Gulliver'in Seyahatleri (1726):

Eserde, yazar realitenin karşısına bir ideal çıkarmaz. Kurumlarda yapılan bir değişikliğin, insanlığı değiştireceğine inanacak kadar saf değildir. Onun yapmak istediği, bütün yollara başvurarak İngiltere hükümetinin ve giderek insanlığın komik yanlarını ortaya koymaktır. Kurumlarla insan duygularının minicik bir dünyaya ve dev bir dünyaya yansıtılması komik bir sonuç sağladığı kadar, ütopyacı bir davranıştır.

Swift "kötü huyların yokluğu=medeniyyetin yokluğu" denklemini kurmuştu. İnsanların kötü içgüdüleri, medeniyyetin temelindedir, tıpkı bitkilerin temelindeki kök gibi.

Aynı tez "*Arıların Masalı*"(1705)'nda da işlenir. Mandeville'in tasvir ettiği kovan, bir toplumdur aslında. Her çeşit arı vardır orada. Amacı hastaları iyileştirmek değil, ün ve para olan doktorlar, namussuzluk yapan din adamları, askerler, bakanlar. Her sınıfın kendine göre mesleki kusurları vardır. Ama sınıfların bütünü ahenkli bir toplum meydana getirmektedir. Derken birden bu arıları namus merakı kaplar. Fiyatlar düşer, hapishaneler boşalır, bir tek memur, üç memurun işini birden yapmaya başlar. Kovan öyle zayıflar ki, düşmanları gelip onu mağlup eder. Demek der, Mandeville "Tek başına fazilet bir memleketi ayakta tutamaz."

MONTESQUIEU'NİN Acem Mektupları (1721)'ndaki Trogloditleri'ni

MORELLY'nin Tabiat Mecellesi (1755)'ni,

Restif de la Bretonne'un Megapatagon (1782)larını

Mercier'nin "2440 YILINDA" sını (1770- 1786) 18. asır ütopyaları arasında sayabiliriz.

19. asrın ilk yarısındaki sosyalist ütopyalara gelince:

Fourier'in Falanster'leri:

1500 veya 1600 kişiden meydana gelmiştir. Vatandaşlar farklı servetlere, farklı karakterlere, farklı zevklere sahiptirler. Çünkü Fourier'ye dünyasını kurmak için her şeyden bir parça lazımdır. Üretim, özellikle ziraat (sebze) çok yüksektir. Falanster'de

çeşitli zenginlikte sınıflar vardır. Ama en fakir sınıfın ortaklaşa sofrasında bile 30-40 çeşit yemek, en az 12 çeşit içki vardır.

Fertler şahsi arzularına göre iş yaratmaktadırlar. Onları bir araya getiren ortak bir ihtiras, mesela bir meyvanın yetiştirilmesidir. Muazzam bir iş bölümü vardır: Beyaz güllerle sarı gülleri ayrı ayrı insanlar yetiştirir. İnsanlar arasında kardeşlik duyguları yaygın değildir. Tersine entrikalar, kıskançlıklar alıp yürümüştür. Bunlar hayatın tuzu biberidir ve yeni bir ahengin kurulması için şarttırlar. İnsanlar istedikleri zaman bir işten öbürüne geçebilirler.

Fourier orjinal bir ütopyacıdır, fakat kurduğu ütopya sempatik bir manyağın rüyasıdır, o kadar. Düşüncelerinin ayakta duracak hali yoktur. Saint-Simon'un yanında çok zavallı bir sosyolog olarak kalır. Tarih fikri yoktur. Büyük şehirlerin kalkmasını, toprağa dönülmesini ister. Ağırlık endüstriye değil, ziraate verilmelidir der. En önemli yanı, sosyal hayatta ihtiraslara tanıdığı önemle Freud'u, Adler'i, Mac Dougall'ı müjdelemesidir.

Cabet

Cabet'ye gelince, Cabet ile Fourier arasındaki fark çok büyük. Cabet orjinal bir ütopyacı değil, tipik bir ütopyacı. Düzen, ölçülülük, normallik peşinde. Tıptan şiddetli ihtirasların tedavisini ister. Kötü alışkanlıklardan nefret eder, hatta "pis tütün alışkanlığı"ndan bahseder (İkarya'da ancak doktor tavsiyesi ile tütün içilir.). Ayaklanmalardan, devrimlerden hiç hoşlanmaz.

Cabet bize sadece karışıklıkları, düzensizlikleri, suçları, harpleri, işkenceleri anlatan tarihin yerine, faydacı ve geometrik aklın hüküm sürdüğü bir dünyayı sunmak ister. Bütün kötülüklerin kaynağında eşitsizlik vardır. Babeuf'un gösterdiği gibi, gerçek demokrasi mallarda ortaklığı gerektirir.

Cabet'in İkaryası (1840) komünizmin, faşizmin ve Amerikan kapitalizminin buluşma noktasıdır denilebilir.

XIX. asırda Louis Reybaud, bütün sosyalistleri, sosyal ıslahatçıları ütopyacılıkla damgalar. Engels de Marksizmden evvelki sosyalizmlere aynı sıfatı vermekten çekinmez. Oysa bazı çağdaş yazarlara göre, gelecekte değişmeyen bir toplum düzeni tablosu sunan, proleter ihtilalinden sonra komünist bir devletin kurulacağını ileri süren "bilimsel sosyalizm" de, ütopyacılıkta diğer öncülerinden geri kalmamaktadır.

1850 sonrası ütopyaları arasında Butler'in "Erewhon (1872)" Renan'ın "Caliban"ı, Bellamy'nın "Geçmiş Bakışı" sayılır.

Çağdaş ütopyalara gelince, Wells'in ütopyaları, B. Shaw'un "Mathusalen'e Dönüş"ü , Huxler'in "Dünyaların En İyisi", Orwell'in "1984" üilk akla gelen isimlerdir.

Anatole France, "her ilerleyişin ruhu : Ütopya. Geçmişin ütopyaları olmasa, insanlar, çıplak ve sefil mağaralarda yaşarlardı hala. İlk sitenin taslağını onlar çizdi. İnsanca rüyalardan nurtopu gerçekler doğar" diyordu. Oscar Wilde ise " Ütopyaları göstermeyen haritalar beş para etmez." diyerek dünya düşünce tarihinde ütopyaların önemini vurgular.

-EK-

İSLAM DÜNYASINDA ÜTOPYA: İBN TUFEYL

Müslüman Doğu düşüncesinin ütopyacısı ise, Endülüs'de XII. Asırda yaşamış olan Ibn Tufeyl'dir.

1106 yılında Gırnata yakınlarında doğan Ibn Tufeyl, hekimlik, sır katipliği yaptıktan sonra Muvahhidi Sultanının özel hekimi oldu. Zamanında sarayda bir çok blgin toplanmış, hatta İbn Rüşd'ü sultana bizzat kendisi tanıtmıştır.

Leibniz'in "Arapların öyle filozofları var ki , onların Tanrı hakkındaki his ve fikirleri en büyük Hristiyan filozoflarının fikirleri kadar yüksektir. Bunu Hay Bin Yakzan'dan anlamak mümkündür" diye kendince onurlandırdığı Ibn Tufeyl, 1186 da Marakeş'de hayata veda etmiştir.

Zamanının bir bölümünü saray kütüphanesinde geçiren Ibn Tufeyl birçok ilim dalında uzmanlaşmıştır. Yazmaktan çok araştırmayı ve düşünmeyi seven Ibn Tufeyl en çok tıp, felsefe, gökbilim ve şiirle uğraşmıştır. Kendisini bütün dünyaya tanıtan eseri, " Ruhun Uyanışı" olarak Türkçeye çevrilen "HAY IBN YAKZAN"dır.

Ibn Bacce ve Ibn Rüşd ile beraber Endülüs'ün yetiştirdiği en büyük üç filozoftan biridir. Kendisine kadar gelen Endülüs felsefesini inceleyen Tufeyl, sonuçlarını Farabi, İbn Sina ve Gazali sistemleriyle besler ve kendi anlayışını kurar.

Ibn Tufeyl'de Aristo ve Eflatun felsefesinin izlerini görmek mümkündür. Bu nedenle onu işraki bir hakim sayarlar. Ancak, Tufeyl'in felsefesi, düşünceden yola çıkarak keşf ve ilhama ulaşan ve bu nedenle, son noktada tasavvufla birleşen bir zevk yoludur. Gerçek bilgi iki esasa dayanır : akıl ve sezgi. Düşünme nesnelere dünyasından başlayarak, en yüce gerçek olan Tanrı bilgisine ulaşana kadar, aklın bütün imkanlarını sonuna kadar kullanmaktadır. Arınma ise Tanrı'nın tecelli yeri olan kalbi, kir ve pisliklerden temizleme çabasıdır. Kalp maddi ve manevi pisliklerden arınırsa, bir ayna gibi parlamaya, tecelliler oraya yansımaya başlar. Eş deyişle, işrak (aydınlanma) olayı ortaya çıkar. Mutlak gerçekliğe onu her arıyan ulaşamaz. Ama gerçeğe ulaşanlar yine de "arayanlar" arasından çıkar. İşte Ruhun Uyanışı, bu bilgilenme ve Tanrıya ulaşma yolunun Hay İbn Yakzan'ın serüveni çerçevesinde somutlaştırılmış öyküsüdür.

İbn Tufeyl, Ruhun Uyanışı ile zamanında büyük tartışmalara yol açan 3 sorunu çözümlenmeyi amaçlamıştır.

- 1- İnsan kendi başına hiçbir eğitim ve öğretim görmeksizin, doğayı inceleyerek, düşünme yoluyla "İnsan-ı Kamil" aşamasına ulaşabilir.
- 2- Gözlem, deney ve düşünme yoluyla elde edilen bilgiler, vahiy yolu ile gelen bilgilerle çelişmez. Yani felsefe ile din arasında bir uygunluk vardır.
- 3- Mutlak bilgilere ulaşmak, bütün insanların üstesinden gelebileceği birşey değildir. Yüce gerçekliklere ulaşmak, bireysel bir olaydır.

Romanın kahramanı Hay, bütün ömrünü kimsesiz bir adada geçirmektedir. Bir varsayıma göre, ıssız adada toprağın mayalanarak sıcak-soğuk, ıslaklık ve kuruluğun karışması sonucu kendiliğinden türemiş, diğer bir varsayıma göre de, başka bir adada dünyaya geldikten sonra, bir sandık içerisinde yaşadığı adaya sürüklenmiştir. Bir ceylan tarafından beslenip, büyütülen Hay hiçbir insan tanımamıştır. Elli yıl içinde duyulur dünyanın yalın gerçekliğinden adım adım en yüce gerçekliğe, Tanrıya ulaşır. Aklın imkanlarını sonuna kadar kullanmasından, sıkı bir riyazetle (çile) kalbini arıtmasından sonra yetkin insan (insan-ı kamil) aşamasına ulaşır.

Bu sırada Hay, uzlete çekilmek amacı ile adasına gelen Asal ile karşılaşır. Asal, Sufi eğilimli olmakla birlikte, vahye dayalı inancı simgelemektedir. Hay'ın Asal'dan konuşmayı öğrenmesinden sonra, birbirlerine serüvenlerini anlatırlar. Hay, Asal'ın anlattığı bütün bilgileri onaylar, dinin emir ve yasakları ile kendisini yükümlü

kılar. Bundan sonra Hay, Asal'ın adasına giderek, insanları uyarmaya, ulaştığı gerçekleri onlara aktarmaya karar verir. Birlikte Asal'ın adasına giderler. Hay insanlara, dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden başka birşey olmadığını, asıl olanın bu dünyada Tanrı müşahadesine (gözlemlemesine) ermek olduğunu anlatmaya çalışırsa da bütün emekleri boşa gider. Çünkü insanların yapısı yetenekleri farklıdır ve yüce gerçeklere ancak, az sayıdaki üstün yaratılışlı insan ulaşabilir. Bu gerçeği anladıktan sonra, Hay Asal'la birlikte adasına döner ve hayatlarını kendilerince sürdürmeye devam ederler.

İbn Tufeyl, Hay İbn Yakzan'ın hayat deneyi dolayısıyla doğal, sıcak, kendisi ve çevresiyle barış içinde, evrenin düzeni ile uyumlu ve tevhidle dolu ideal bir hayat biçimini somutlaştırmaktadır. Hay'ın sergilediği yaşama biçimi bugün artık tamamen yabancı olduğumuz bir tarzıdır. Garaudy, *Ruhun Uyanışı*'nın anlam ve önemini şöyle dile getirir : "Felsefe ile tasavvufun bütünlüğü içinde, düşünce ile hayatın, ilim ile imanın birliğini gösteren Tufeyl'in felsefi romanı, insan, tabiat ve Allah arasındaki ilişkilerin bilincine varılması ve yaratılması hususunda felsefeye Heraklitos ve Empodokles'den bu yana, 16. asırdan beri batıda kaybetmiş olduğu bütün boyutları yeniden kazandırır."

Etkisi:

Dünyada felsefi romanın olduğu kadar, Robinson (Adasal roman) türünün de ilk örneği olan *Ruhun Uyanışı*, Batı'da 14.yüzyıl.dan başlayarak büyük yankılar uyandırmış, hatta İngiltere'de Quaker adlı Hristiyan mezhebine bağlı olanlar tarafından, bir ahlak kitabı olarak kabul edilmiştir.

Ruhun Uyanışı, 14. yüzyılda İbranice'ye, 15.yüzyılda Latince'ye çevrilmiştir. İkinci Latince çeviri Arapçası ile birlikte 1677'de, 1700 yılında da Oxford yayınları arasında yayınlanmıştır. İngilizce'ye Arapça'dan ilk çeviri 1711 de yayınlanır. Hollanda dilinde ilk çeviri 1672'de Amsterdam'da yayınlanır. Değişik taklitlerinin en tanınmışlarından biri F. Bacon'ın "Yeni Atlantis" i olmuştur. Morus'un ütopyasında Defoé'nin Robinson'una, Rousseau'nun Emil'ine etkisinden söz edilmiştir. Ancak Robinson adasına kendisi ile birlikte, bireyciliğini, silahını, tarıma elverişli hale getirdiği tabiat anlayışını ve hakimiyeti altına aldığı Cuma üzerindeki iktidar arzusunu da getirmiştir. Rousseau'nun Emil'i herşeyi baskısız fakat gelenek içinde öğrenir. Bu bakımdan İbn Tufeyl eseri ile bir " ilk örnek", son derece güzel ve özgün bir roman şeması getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- ANDERSON Benedict, Hayali Cemaatler, Ayrıntı Yayınları
- AYBAY, R., Sosyalizmin öncülerinden Owen, Yaşamı, Eylemi, Öğretisi, Remzi Kitabevi yayınları.,
- BACON, F (çeviri, H. Dereli), Yeni Atlantis, MEB, 1957
- BAHRO Rudolf, Kızıldan Yeşile, Metis 1990
- BELEK İ: VE BİLALOĞLU E. , Sosyalizm, Yeni Dünya Düzeni, Türkiye Sorun Yayınları
- BLACKBURN Robin, Çöküşten Sonra – Sosyalizmin Geleceği – Ayrıntı Yayınları
- BOOKCHIN Murray, Özgürlüğün Ekolojisi, Ayrıntı Yayınları
- BOZDAĞ ismet , İnsanlığın Son Çerçevesi, Emre Yayınları
- Buber, M. Paths in Utopia, Beacon 1960
- CAMPENELLA, T (çeviri, V. Günyol-H. Kazgan), Güneş ülkesi, Sosyal yayınları, İstanbul, 1985
- DERLEME, 21. Yüzyılın eşğinde Sosyalizm, Belge Yayınları
- DERLEME, Yeni Dünya Düzeni; Ağaç Yayınları
- DICKSON David, Alternatif Teknoloji, Ayrıntı yayınları
- ERTUĞRUL, G., A. Huxley'in Ütopik Dünyası, Atatürk Üniv., Yayınları, Erzurum, 1977
- FOURASTIE Jean, 2001 uygarlığı, İletişim 1991
- FRANKEL Boris, Sanayi Sonrası Ütopyaalar , Ayrıntı, 1991
- FROMM Erich, Sağlıklı Toplum, Payel Yayınları
- GARAUDY, R (çeviri, Ahmet Özalp), İslamın Va'dettikleri, İnsan Yayınları, İstanbul, 1985
- GENEL KAYNAKÇA
- GERGER Haluk, Yeni Dünya Düzeni, Türkiye ve sosyalizm, Belge yayınları
- GIDDENS Anthony, Modernliğin sonuçları, Ayrıntı Yayınları

- GORZ Andre, Cennetin Yolları, Afa Yayınları
- GORZ Andre, Elveda Proleterya, Afa Yayınları
- GUENON René, Dünya Krallığı, Ruh ve Madde Yayınları
- HAVEMANN, R. Yarın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1990
- HAWI, S.S., İslamitic naturalism an mysticism. Aphilosophic Study of İbn Tufeyl
Hay Bin Yakzan, 1973, XV,282 p.Brill
- HUNTINGTON Samuel P., Uygarlıklar Savaşı Mı ? İzlenim Dergisi, Ekim 1993
- HUXLEY Aldous, Ada, Yol Yayınları
- ILLICH Ivan, Okulsuz Toplum, Birey ve Toplum Yay.
- ILLICH Ivan, Şenlikli Toplum, Ayrıntı , 1989
- KEANE John, Sivil Toplum ve Devlet – Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar – Ayrıntı
yayınları
- LUKACS John, Yirminci Yüzyılın ve Modern Çağın Sonu, Sabah Kitapları
- LYOTARD Jean François, Postmodern Durum, Ara Yayınları
- MORE, T (çevirenler: S. Eyuboğlu-V.Günyol-M. Urgan), Ütopya, Çan Yayınları,
İstanbul, 1968
- NAISBITT John, Global Paradoks, Sabah kitapları
- NAISBITT John- ABURDENE Patricia, Megatrends 2000 ; Form Yayınları
- ORWELL, G (çevirir, B. Tunç), Bindokuzyüzseksendört, Yağmur Yayınevi, İstanbul,
1984
- PORRITT Jonathon, Yeşil Politika, Ayrıntı Yayınları
- RUVER, R.L’Utopie et les utopies, Puf, 1950.
- SCHUMACHER E.F. , Küçük Güzeldir – Halkın Önemi Varmışçasına Bir Ekonomi
İncelemesi – Cep Yayınları
- SWIFT, J. Gülliver’in Seyahatleri,
- THUROW Lester, Kıran Kırana – Japonya, Avrupa ve ABD arasında Yaklaşan
Ekonomik Savaş – Afa Yayınları

- TOFFLER Alvin, Dünyayı nasıl Bir Gelecek Bekliyor ? İz yayıncılık 1984
- TOFFLER Alvin, Ekonominin Çöküşü, İnsan Yayınları
- TOFFLER Alvin, Şok, Altın Kitaplar
- TOFFLER Alvin, Üçüncü Dalga, Altın Kitaplar 1981
- TÜRKKAN Reha Oğuz, Fütüroloji ve 21. Yüzyıldan Manzaralar, Milliyet, 1991
- UMİN Kürşat, Demokrasi Arayışında Kent, Ayrıntı Yayınları
- URGAN, M., Edebiyatta Ütopya kavramı ve T.More, Adam yayınevi., Mayıs 1984
- WILLIAMS Raymond, İkibine Doğru, Ayrıntı yayınları

Batı Ütopyaları Ve Amerika Konusunda Kaynakça

- Hesiodos Eseri ve Kaynakları, Çev. S.Eyüboğlu-Azra Erhat, TTK Basımevi,1991, Ankara
- Marko Polo'nun Geziler Kitabı, Çev. Ömer Güngören, Yol Yayınları, 1985, İstanbul
- CAN, Şefik, Klasik Yunan Mitolojisi, İnkilap ve Aka Kitapevleri, 1970 , İstanbul
- CHAMPELL, Joseph, Batı Mitolojisi, Çev. Kemal Emiroğlu, İmge Kitabevi, 1992, İstanbul
- EFLATUN, Kritias, Çev.Erol Güney- Lütfi AY, Mf.V. Neşriyatı, 1942, İstanbul.
- EFLATUN, Timiaos, Çev. Erol Güney , MF.V.Neşriyatı, 1943 İstanbul
- ERHAT, Azra, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, 1978, İstanbul
- HAMİLTON; Edith, Mitologya, Çev. Ülkü Tamer, Varlık Yayınları.1964, İstanbul
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi,1975, İstanbul
- HEATON, Herbert, Avrupa İktisat Tarihi 1 , çev. M.A. Kılıçbay,D. Aydoğmuş, Teori yay, 1985, Ankara.
- HEREDOTOS, Herodot Tarihi, Çev. Müntekim Ökmen,Remzi Kitabevi,1973, istanbul
- KIRK, G.S., The Natur of Greek Myth, Penguin Books, 1973, İstanbul

- LEVİ, Peter, İletişimin Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Eski Yunan, 3. cilt, Çev. Neşe Erdilek, İletişim yay, 1987, İstanbul
- LURAGHI, Raimondo, Sömürgecilik Tarihi, Çev. Halim İnal, E Yay., 1975, İstanbul
- RICHARDSON, Donald, Greek Mythology for Everyone, Avenel Books, 1989, New York
- SEZER, Baykan- Yonarsoy, Kenan Yunan Tarihçiliği, İÜEF Basımevi, 1992, İstanbul
- SEZER, Baykan, Yayınlanmamış notlar
- SEZER, Baykan – YAZOĞLU, Cengiz Notlar/7 roman Notları/ 1 Kemal Tahir' e önsüz, Bağlam Yayınları, 1990, İstanbul
- NECATİGİL, Behçet, Mitologya, Gerçek Yayınevi, 100 soruda dizisi, 1998, 4. Basım, İstanbul
- ATTALİ, 1492 Yapı kredi yayınları,

ABSTRACT

Social Thought in The Renaissance Era

This paper focuses on the social thought of the Renaissance era, especially the characteristics, the style and the emergence of utopistic thought. Utopias, within the Renaissance era by orientation to the antiquity, came to the agenda and in this era, ideal city pictures which are the extension of the Platon's idealism have been improved significantly.

In this context, utopias show the characteristics of the criticism of the existing social order and propose a new and a better social order now and then. By the Utopias typical examples and the utopic thought related to these examples, this paper puts forward historical background of this style at the same time.
